

Vào phủ chúa Trịnh (trích Thượng kinh kí sự)

A. Nội dung tác phẩm

Sáng sớm tinh mơ mồng 1 tháng 2, tôi được lệnh là có thánh chỉ triệu tập về phủ châu ngay lập tức. Tôi nhanh chóng chuẩn bị mũ áo chỉnh tề rồi được đi trên một cái cang chạy như ngựa lồng. Đi vào cửa sau vào phủ, nhìn quanh tôi thấy cây cối um tùm, chim hót líu lo, muôn hoa đua thắm. Vốn là con quan tôi thực không lạ với chốn phồn hoa nhưng khi bước chân vào phủ thì quả mới hay cảnh giàu sang của vua chúa khác đường nào. Qua mấy lần cửa, các hành lang dài miên man tôi được đưa tới một ngôi nhà thật lớn gọi là phòng trà. Đồ đạc trong phòng đều là những cổ vật quý giá chưa từng nhìn thấy, được sơn son thếp vàng. Lúc đó thánh thượng đang ngự phòng thuốc cùng các phi tần nên tôi không thể yết kiến. Tôi được hầu hạ bữa sáng với mâm vàng, sơn hào hải vị. Ăn xong tôi được đưa đến yết kiến ở Đông Cung và khám bệnh cho thế tử Trịnh Cán. Tôi thấy bệnh thế tử là do nằm trong chốn màn che trướng rủ, ăn quá no, mặc quá ấm, lười vận động nên phủ tạng yếu đi, bệnh phát đã lâu... Sau một hồi suy nghĩ: sợ danh lợi ràng buộc không về núi được nhưng nghĩ lại còn chịu ơn nước nên cuối cùng đã kê đơn theo đúng bệnh. Sau đó tôi từ giã, lên cang trở về kinh Trung Kiên để chờ thánh chỉ. Bạn bè ai ai trong kinh cũng đến thăm hỏi.

B. Tìm hiểu tác phẩm

1. Tác giả

- Lê Hữu Trác (1724 – 1791) hiệu là Hải Thượng Lãn Ông, người làng Liêu Xá, huyện Đường Hào, phủ Thượng Hồng, trấn Hải Dương (nay thuộc huyện Yên Mỹ, tỉnh Hưng Yên).
- Dòng tộc ông vốn có truyền thống khoa bảng: ông nội, bác, chú, anh và em họ đều đỗ Tiến sĩ và làm quan to.
- Thân sinh của ông từng đỗ Đệ tam giáp Tiến sĩ, làm Thị lang Bộ Công triều Lê Dụ Tông, gia phong chức Ngự sử, tước Bá, khi mất được truy tặng hàm Thượng thư (năm 1739).

- Khi ấy, Lê Hữu Trác mới 20 tuổi, ông phải rời kinh thành về quê nhà, vừa trông nom gia đình vừa chăm chỉ đèn sách, mong nối nghiệp gia đình, lấy đường khoa cử để tiến thân.
- Nhưng xã hội bấy giờ rối ren, các phong trào nông dân nổi dậy khắp nơi. Chỉ một năm sau (1740), ông bắt đầu nghiên cứu thêm binh thư và võ nghệ.
- Chẳng bao lâu sau, ông nhận ra xã hội thối nát, chiến tranh chỉ tàn phá và mang bao đau thương, làm ông chán nản muốn ra khỏi quân đội, nên đã nhiều lần từ chối sự đề bạt.
- Đến năm 1746, nhân khi người anh ở Hương Sơn mất, ông liền viện cớ về nuôi mẹ già, cháu nhỏ thay anh, để xin ra khỏi quân đội, thực sự “bỏ tên cõi giáp” theo đuổi chí hướng mới.
- Ông là một danh y, không chỉ chữa bệnh mà còn soạn sách và mở trường dạy nghề thuốc để truyền bá y học.
- Bộ **Hải Thượng y tông tâm lĩnh** gồm 66 quyển, là công trình nghiên cứu y học xuất sắc nhất của ông trong thời trung đại Việt Nam:
  - + Tác phẩm không chỉ có giá trị về y học mà còn có giá trị văn học, lịch sử, triết học.
  - + Qua tác phẩm, có thể thấy Lê Hữu Trác còn là một nhà văn, nhà thơ với những đóng góp đáng ghi nhận cho văn học nước nhà.

2. Tác phẩm

a. Xuất xứ và hoàn cảnh sáng tác

- Trích trong **Thượng kinh kí sự** (Kí sự đến kinh đô) là tập kí sự bằng chữ Hán, hoàn thành năm 1783, được xếp ở cuối bộ **Hải Thượng y tông tâm lĩnh** như một quyển phụ lục.
- **Thượng kinh kí sự** tả quang cảnh ở kinh đô, cuộc sống xa hoa trong phủ chúa Trịnh và quyền uy, thế lực của nhà chúa – những điều Lê Hữu Trác mắt thấy tai nghe trong chuyến đi từ Hương Sơn ra Thăng Long chữa bệnh cho thế tử Trịnh Cán và chúa Trịnh Sâm. Qua đó, người đọc thấy được thái độ coi thường danh lợi của tác giả. Tác phẩm kết thúc với việc Lê Hữu Trác được về lại quê nhà, trở về

với cuộc sống tự do trong tâm trạng hân hoan, tiếp tục cống hiến đời mình cho y thuật.

b. Thể loại

- Kí sự: là một thể kí, ghi chép sự việc, câu chuyện có thật và tương đối hoàn chỉnh.

c. Phương thức biểu đạt: Tự sự, miêu tả.

d. Ngôi kể: Ngôi kể thứ nhất.

e. Bố cục: 2 phần

- Phần 1 (Từ đầu đến *...xem mạch Đông cung cho thật kĩ*): Cuộc sống nơi phủ chúa.

- Phần 2 (Còn lại): Cảnh Lê Hữu Trác bắt mạch, kê đơn cho thế tử Trịnh Cán.

f. Giá trị nội dung: Bằng tài quan sát tinh tế và ngòi bút ghi chép chi tiết chân thực, tác giả đã vẽ lại bức tranh sinh động về cuộc sống xa hoa quyền quý của phủ chúa Trịnh. Qua đó người đọc thấy được tài năng, đức độ và cốt cách của một nhà nho, một danh y, một nhà văn trong con người Lê Hữu Trác.

g. Giá trị nghệ thuật

- Kết hợp việc ghi chép chi tiết với việc miêu tả sinh động những điều “mắt thấy tai nghe”, bộc lộ thái độ đánh giá kín đáo.

- Kết hợp giữa văn xuôi và thơ ca làm tăng tính chất trữ tình cho tác phẩm.

- Kết hợp nhiều phương thức biểu đạt như tự sự, miêu tả, biểu cảm làm gia tăng khả năng phản ánh hiện thực khách quan của tác phẩm.

C. Đọc hiểu tác phẩm

1. Cuộc sống trong phủ chúa Trịnh

- Quang cảnh:

+ Khi vào phủ phải qua nhiều lần cửa, mỗi cửa đều có lính canh gác, có điểm "*Hậu mã quân túc trực*".

- + Vườn hoa: cây cối um tùm, chim kêu ríu rít, gió đưa thoang thoảng mùi hương..
- + Bên trong: Có đồ đạc nhân gian chưa từng thấy, đồ nghị trượng son son thếp vàng
- + Đến nội cung thế tử: phải qua năm, sáu lần trướng gấm, đồ đạc son son thếp vàng, trên ghế bày nệm gấm, hương hoa ngào ngạt.
- Cung cách sinh hoạt:
  - + Nhiều nghi lễ: Khi vào phủ theo lệnh chúa thì có tên đầy tớ chạy trước hết đường, trong phủ: người giữ cửa rộn ràng.
  - + Lời lẽ nhắc đến chúa Trịnh và thế tử đều phải hết sức cung kính và lễ độ.
  - + Bữa cơm sáng đầy những của ngon vật lạ, đồ dùng mâm vàng chén bạc.
  - + Chúa Trịnh luôn có phi tần châu chực xung quanh.
  - + Thế tử bị bệnh có đến bảy tám thầy thuốc phục dịch và lúc nào cũng có người hầu ở bên.
- ⇒ Giá trị hiện thực: Phủ chúa với cuộc sống xa hoa, tráng lệ không đâu sánh bằng đến tuyệt đỉnh và uy quyền tuyệt đối của nhà chúa.

2. Thái độ, tâm trạng và suy nghĩ của tác giả

- Thái độ không đồng tình với cuộc sống xa hoa, dửng dưng với sự quyền rũ của vật chất cảm thấy ngọt ngào, không có khí trời.
- Tâm trạng khi bắt mạch, kê đơn: hiểu rõ căn bệnh của thế tử và đã thẳng thắn đưa ra những kiến giải hợp lí, thuyết phục, có cách chữa đúng bệnh và bảo vệ ý kiến của mình.
- ⇒ Một người thầy thuốc tài năng, có kiến thức sâu rộng, già dặn kinh nghiệm, coi thường danh lợi, yêu thích cuộc sống giản dị thanh đạm.

D. Sơ đồ tư duy

